

Warmte
Transitie
Makers

Internetconsultatie WGIW
Reactie De WarmteTransitieMakers

Wij maken duurzame warmte beschikbaar voor iedereen!

Lokaal, omdat de warmtetransitie pas echt succesvol kan zijn als we verbinding maken met de lokale betrokkenen en aansluiten bij wat hen beweegt.

Samen, met bewoners en andere belanghebbenden, zodat iedereen achter het eindresultaat kan staan.

Neutraal, we hebben geen voorkeur voor een oplossing, maar zoeken naar oplossingen die passen bij de lokale situatie.

Transparant, wij delen onze kennis, werkwijze en gereedschappen. Dit brengt landelijke versnelling in de warmtetransitie.

Opsteller: Matty van Ewijk, Senior Adviseur

Datum: 26 januari 2022

Inhoudsopgave

Over De WarmteTransitieMakers	4
Vragen	4
Vraag 1a: Verplichting	4
Vraag 1b: Actualisatie	5
Vraag 2: Termijn	5
Overige punten	6
Overgangsrecht	6
Financiering	6
Initiatieven van bewoners	6
Positie huurders (en verhuurders)	6
Participatie	7

Over De WarmteTransitieMakers

De WarmteTransitieMakers (inclusief dochter Greenvis) zijn de grootste groep specialisten op het gebied van de warmtetransitie. Onze missie: duurzame warmte voor iedereen beschikbaar! Met ongeveer 50 mensen, technisch adviseurs, engineers, procesbegeleiders en participatie- en communicatieadviseurs, werken we dagelijks aan de grootste opgave van de gebouwde omgeving voor de komende decennia. Dit doen wij voor VvE's, woningcorporaties, gemeenten, provincies en energiecoöperaties in heel Nederland.

In de afgelopen jaren hebben we onder andere bijna 40 kleine, middelgrote en grote gemeenten ondersteund bij het ontwikkelen van een Transitievisie Warmte. In veel van deze gemeenten werken we nu aan de (voorbereiding van) Wijkuitvoeringsplannen, vaak gebruik makend van de jarenlange ervaring van Greenvis met de ontwikkeling van warmtenetten. Voor de Provincie Noord-Brabant hebben we het ondersteuningsprogramma voor gemeenten ontworpen en voeren dit sinds 2019 uit. We ondersteunen gemeenten bij het ontwikkelen van hun rol, bij het maken van keuzes en het betrekken van bewoners in de warmtetransitie.

Vragen

Vraag 1a: Verplichting

In het Klimaatakkoord is afgesproken dat gemeenten verplicht worden om een transitievisie warmte (oftewel warmteprogramma) op te stellen. In de consultatieversie van het wetsvoorstel is het opstellen niet verplicht gesteld, alleen wel als ze de aanwijsbevoegdheid willen inzetten.

Vragen:

- Heeft het de voorkeur om gemeenten te verplichten om een warmteprogramma vast te stellen?
- Zo ja: waarom?

Antwoord 1a:

Zo goed als alle gemeenten hebben ingestemd met het Klimaatakkoord waarin is afgesproken dat de transitievisie warmte wettelijk verplicht wordt. Het is in de toelichting niet duidelijk waarom daarvan afgeweken zou moeten worden. Redenen om hier niet van af te wijken zijn er daarentegen wel:

- De maatschappelijke urgentie wordt met de dag groter.
- De stok achter de deur van de afspraak in het Klimaatakkoord om voor eind 2021 een transitievisie warmte te hebben opgesteld, was voor veel gemeenten het doorslaggevende zetje om (wel) met de warmtetransitie te starten.
- Daarnaast zijn er (helaas) ondanks de gemaakte afspraak, en het budget dat gemeenten hiervoor hebben gekregen, nog steeds gemeenten die geen transitievisie warmte hebben vastgesteld (en dit ook niet op korte termijn nog gaan doen).
- Wettelijk vaststellen van de verplichting zorgt ervoor dat deze keuze geen onderwerp kan worden van een lokale politiek-bestuurlijke discussie.

Vraag 1b: Actualisatie

Daarnaast is in het Klimaatakkoord afgesproken dat gemeenten elke 5 jaar de transitievisie warmte actualiseren. Ook is afgesproken dat deze actualisatietermijn wordt geëvalueerd.

Vragen:

- Heeft het de voorkeur om een vaste frequentie voor warmteprogramma's vast te leggen?
- Zo ja: waarom?
- Welke termijn is volgens u passend? En: waarom?

Antwoord 1b:

Bij veel gemeenten bestaat al de uitgesproken wens om deze actualisatie vaker dan 5 jaarlijks te laten plaatsvinden. Als het warmteprogramma (wel) een verplicht karakter heeft, zal deze in de praktijk al regelmatig op onderdelen (moeten) worden geactualiseerd. Een verplichte termijn heeft praktisch mogelijk weinig toegevoegde waarde. Daarentegen is er ook geen bezwaar tegen om dit wel te doen. Integendeel, net als het niet hebben van een warmteprogramma, is het niet evalueren en actualiseren maatschappelijk onwenselijk.

Het regelmatig evalueren en actualiseren van het warmteprogramma als geheel, ook in relatie tot de RSW en RES, komt waarschijnlijk wel de zorgvuldigheid van het hele proces, de betrokkenheid van de belangrijkste partijen (inclusief de gemeenteraad) en daarmee het draagvlak voor de energietransitie ten goede. Een (maximale) termijn van 5 jaar lijkt daarbij een goede richtlijn.

Vraag 2: Termijn

In het Klimaatakkoord is een termijn van 8 jaar genoemd tussen het besluit van de gemeente en de definitieve overstap op het duurzame alternatief. In de consultatieversie van het wetsvoorstel is deze termijn niet als verplichting opgenomen.

Vragen:

- Heeft het de voorkeur om een termijn in regelgeving vast te leggen?
- Zo ja: waarom?
- Welke termijn is volgens u passend als minimum? En: waarom?

Antwoord 2:

Een termijn van 8 jaar is gemiddeld genomen waarschijnlijk redelijk, maar doet (te) weinig recht aan het maatwerk dat nodig is. Als minimum lijkt het te lang, als maximum op het eerste gezicht te kort. Voor een warmtenet is vanwege de haalbaarheid een (maximale) termijn van 5 jaar – niet vanaf het besluit, maar vanaf het moment dat het alternatief beschikbaar is – wellicht redelijk, voor individuele / all electric oplossingen 10 tot 15 jaar – vanaf het besluit.

Het belangrijkste is dat er een duidelijke termijn wordt gesteld, in overleg met bewoners, gebouweigenaren, warmteleveranciers en netbeheerders en dat dit bij voorkeur ook is vastgelegd in afspraken. Een gemeente kan voordat het besluit definitief wordt genomen eerst al een aantal jaar werken aan de uitvoering op basis van het uitvoeringsplan. Vooraf kan worden aangekondigd dat er na het bereiken van een bepaalde mijlpaal wel een besluit genomen wordt.

Overige punten

Overgangsrecht

Veel gemeenten hebben hun transitievisie warmte niet volgens alle eisen in de omgevingswet vastgesteld. Het zou goed zijn als de eisen waaraan moet worden voldaan duidelijk(er) in de toelichting worden vermeld, alsmede de manier waarop gemeenten alsnog aan de eisen kunnen voldoen.

In het bijzonder is verduidelijking gewenst over '*het vereiste van plan-mer als de transitievisie het kader vormt voor mer-(beoordelingsplichtige) projecten zoals de aanleg van buisleidingen voor warm water of diepboringen voor geothermie*'. Geldt dit voor alle transitievisies waarin een warmtenet als (mogelijk) duurzaam alternatief is opgenomen? En wat wordt hier precies bedoeld met 'het kader'?

Financiering

De verwachting in de toelichting dat dit voor het overgrote deel van de woningen kan worden bereikt, lijkt te optimistisch. We zullen moeten accepteren dat, ook als gekozen wordt voor de optie met de laagste maatschappelijke kosten, het in veel gevallen duurder wordt. En via aanvullend beleid moeten we regelen dat dit toch iedereen mee kan doen, anders is de aanwijsbevoegdheid een wassen neus.

Zoals terecht wordt opgemerkt in de toelichting is het proces van planvorming en uitvoering, en met name het betrekken van bewoners daarbij, zeer arbeidsintensief. Dit vraagt om voldoende capaciteit, zowel in tijd, als in kennis en competenties. Beide ontbreken vaak, waardoor goede participatie en communicatie nu vaak een sluitpost op de begroting is. Extra middelen hiervoor zijn een absoluut noodzakelijke voorwaarde.

Als in combinatie daarmee de betaalbaarheid landelijk niet goed is geregeld, en tegelijkertijd wel landelijk in woord een garantie blijven geven op woonlastenneutraliteit, maar dat in de praktijk lokaal niet nagekomen kan worden, zal het lastig worden om te komen tot een redelijk voorstel en een zorgvuldige besluitvorming in gemeenten.

Initiatieven van bewoners

Deze zijn noodzakelijk om de hele warmtetransitie op tijd te laten slagen. In de praktijk werken deze (vaak) het beste, mede omdat zij (wel) in staat zijn om andere bewoners mee te krijgen. In de toelichting komen deze niet terug, hiervoor zou meer aandacht moeten zijn.

Het is niet onder andere niet duidelijk hoe het planproces gaat als er vanuit de samenleving een initiatief wordt genomen voor een (kleine) collectieve warmteoplossing (waarvoor in de warmtewet waarschijnlijk een bijzondere positie komt voor warmtenetten tot 1500 aansluitingen).

Positie huurders (en verhuurders)

In het huurrecht geldt als criterium voor de redelijkheid van een voorstel voor (grootschalige) renovaties dat minimaal 70% van de (sociale) huurders akkoord moet gaan met een redelijk voorstel. Het is niet duidelijk genoeg (toegelicht) hoe dit zich verhoudt tot de aanwijzingsbevoegdheid. Blijft de 70% onverminderd van kracht? Wat betekent dit voor het maken van afspraken door gemeenten met de woningcorporaties, en tussen verhuurder en

huurders? En aansluitend: geeft dit de 70% van de huurders niet een onevenredig sterke rechtspositie ten opzichte van andere bewoners?

Participatie

Een mooi participatiebeleid is helaas geen echte garantie voor goede participatie en een helder democratisch proces in de praktijk, alle goede bedoelingen ten spijt. Hiervoor wezen we al op het ontbreken van voldoende tijd, kennis en competenties om dit (in de warmtetransitie) goed te kunnen doen.

Bovendien zijn er naar ons idee eigenlijk geen vergelijkbare besluiten onder de omgevingswet, waar in de toelichting wel naar wordt verwezen. Het gaat in de warmtetransitie niet alleen om de woonomgeving. Besluiten over aardgasvrij hebben ook achter de voordeur (soms ingrijpende) gevolgen. Alleen de besluitvorming bij renovatie van huurwoningen is misschien vergelijkbaar, met als verschil dat eigenaar-bewoners vaak ook verplicht worden om door een genomen besluit zelf geld, tijd en moeite te investeren. Het is maar zeer de vraag of een algemeen geformuleerd participatiebeleid voldoet voor deze specifieke situatie.

Daarnaast organiseert een gemeente vaak zelf het participatieproces, of geeft daarbij (door aanbestedingsregels, inkoopbeleid en cultuur van de organisatie) weinig ruimte om het proces met maatwerk in te vullen en/of vult participatie op een zeer instrumentele manier in. In combinatie met een vaak aanwezig gebrek aan vertrouwen sta je in het gesprek met bewoners, ook vanuit de beste bedoelingen, dan al snel met (nog) meer dan één-nul achter.

Daarbij is het voor bewoners vaak lastig te begrijpen dat er een verschil bestaat tussen een ambtelijke organisatie, met verschillende afdelingen, en de gemeenteraad. En dit staat ook natuurlijk niet echt los van elkaar. De gemeenteraad moet niet alleen participatiebeleid vaststellen, wat ook voor de warmtetransitie van toepassing is (waarover de gemeente de regierol heeft gekregen en beleid, planontwikkeling en besluitvorming moet voorbereiden), maar ook neemt de gemeenteraad stapsgewijs alle besluiten over aardgasvrij. Dit alles voor het zeer complexe vraagstuk van de warmtetransitie, waarover vaak inzicht ontbreekt, waardoor het om te beginnen al lastig is om een goed participatiebeleid te formuleren.

Hierbij komt ook nog eens het punt bij dat een gemeenteraad één de lastigste besluiten moet nemen, in de warmtetransitie en daarbuiten, omdat het lokaal mensen raakt, terwijl dit lokaal nauwelijks een meerwaarde heeft en politiek opportunistische op de loer ligt.

Gegeven deze situatie lijkt het ons verstandig om (nogmaals) te overwegen of het niet van belang is om landelijk wel (meer) duidelijke kaders voor het participatieproces mee te geven, en zoals bij het 70% criterium voor renovaties van huurwoningen, op een simpele manier waarborgen in te bouwen voor een goede participatie en een helder democratisch proces.

Dit hoeft niet in de wet, maar zou wellicht ook kunnen met een Algemene Maatregel van Bestuur, met specifieke aanwijzingen voor het participatieproces in de warmtetransitie, zoals ook bij regels voor het toetsen van een eigen gelijkwaardig, duurzaam alternatief. Dit is niet alleen van belang om de belangen van alle bewoners te waarborgen, maar ook om de lokale besluitvorming te vereenvoudigen en het proces voor alle betrokkenen te verduidelijken, met uiteindelijk als resultaat dat we de warmtetransitie kunnen versnellen.

Over de eventuele invulling hiervan denken we graag mee!